

Тарас Шевченко

І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЕЄ ПОСЛАНІЄ

(Уривок)

Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.

*14 декабря 1845,
Вьюница*

* * *

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той і ті слова
Ідуть меж люди!..

Похилившись,
Не те щоб дуже зажурившись,
А так на палубі стояв
І сторч на море поглядав,
Мов на Іуду... І з туману,
Як кажуть, стала виглядять

Червонолицая Діана...
А я вже думав спать лягати —
Та й став, щоб трохи подивиться
На круглолицю молодицю
Чи теє... дівчину!.. Матрос,
Таки земляк наш з Островної,
На вахті стоя,
Журився сам собі чогось,
Та й заспівав, — звичайне, тихо,
Щоб капітан не чув, бо злиха
Якийсь лихий, хоч і земляк.
Співа матрос, як той козак,
Що в наймах виріс сиротою
Іде служити в москалі!..

Давно, давно колись
Я чув, як, стоя під вербою,
Тихенько дівчина співала,
І жаль мені, малому, стало
Того сірому-сироту,
Що він утомився,
На тин похилився,
Люде кажуть і говорять:
— Мабуть, він упився. —
І я заплакав, жаль малому
Було сіроми-сироти.

.....
Чого ж тепер заплакав ти?
Чого тепер тобі, старому,
У цій неволі стало жаль —
Що світ зав'язаний, закритий!
Що сам еси тепер москаль,
Що серце порване, побите,
І що хороше-дороге
Було в йому, то розлилося,
Що ось як жити довелося, —
Чи так, лебедику?! — Еге...

*Друга половина 1848,
Кос-Арал*

МАРКУ ВОВЧКУ

На пам'ять 24 генваря 1859

Недавно я поза Уралом
 Блукав і Господа благав,
 Щоб наша правда не пропала,
 Щоб наше слово не вмирало;
 І виблагав. Господь послав
 Тебе нам, кроткого пророка
 І обличителя жестоких
 Людей неситих. Світе мій!
 Моя ти зоренько святая!
 Моя ти сило молодая!
 Світи на мене, і огрій,
 І оживи моє побите
 Убоге серце, неукрите,
 Голоднее. І оживу,
 І думу вольную на волю
 Із домовини воззову.
 І думу вольную... О доле!
 Пророче наш! Моя ти доне!
 Твоєю думу назову.

1859, фебраля 17

ПОДРАЖАНІЄ 11 ПСАЛМУ

Мій Боже милий, як-то мало
 Святих людей на світі стало.
 Один на другого кують
 Кайдани в серці. А словами,
 Медоточивими устами
 Цілюються і часу ждуть,
 Чи швидко брата в домовині
 З гостей на цвинтар понесуть?
 А ти, о Господи єдиний,
 Скуєш лукаві уста,
 Язик отой велеречивий,
 Мовлявший: — Ми не суета!
 І возвеличимо на диво

І розум наш і наш язык...
Та й де той пан, що нам закаже
І думать так і говорить?
— Воскресну я! — той пан вам скаже, —
Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово. І пониче,
Неначе стоптана трава,
І думка ваша і слова —
Неначе срібло куте, бите
І семикрати перелите
Огнем в горнилі, — словеса
Твої, о Господи, такіі.
Розкинь же їх, твої святіє,
По всій землі. І чудесам
Твоїм увірують на світі
Твої малі убогі діти!

*1859, 15 февраля,
С.-Петербург*

Маркіян Шашкевич

СЛОВО ДО ЧТИТЕЛЕЙ РУСЬКОГО ЯЗИКА¹

Дайте руки, юні другі,
Серце к серцю най припаде,
Най щезають тяжкі туги,
Ум охота най засяде.

Разом, разом, хто сил має,
Гонить з Русі мраки тьмаві;
Зависть най вас не спиняє, —
Разом к світлу, други жваві!

(1833)

* * *

Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила:
Чому ж мова ёй немила?
Чом ся нев встидати маєм?
Чом чужую полюбаєм?..

ПОБРАТИМОВІ, ПОСИЛАЮЧИ ЄМУ ПІСНІ УКРАЇНСЬКІ

Дума

Отак, Николаю, вкраїнські вірлята
І веселять душу, й серце загівають;

¹ *Русь, руський* в давні часи вживалося по відношенню до придніпрянських земель і населення, що жило навколо Києва. До північних слов'янських земель цей термін стали вживати в XIV-XVI ст. На Західній Україні *русинами, руськими* населення називало себе до недавнього часу.

Отак, Николаю, руські соколята
То вголос, то стиха матері співають.
Аж мило згадати, як то серце б'ється,
Коли з України руська пісенька
Так мило-солодко вколо серця в'ється,
Як коло милого дівка русявенька.
Так го обнімає, так до себе тисне,
 Пригортає, і любує,
 І голубить, і цілує,
 І плеще, і тішить,
 І медочком дишетъ,
Що трохи не скажеш: пусти мене, пісне!

Аж тут і небавком буйний вітер повине,
Гостинець вже інший — от вже думку несе.
Несе та й каже: «Сю ніч степами гуляв я,
Нагулявшись доволі, по могилах лягав я,
Буцімто спочити, а то підслухати,
Як то стара бувальщина буде розмовляти
 Про давні літа,
 Про давні часи,
 Як слава гула
 Світом вокруги;
 Про руських батьків,
 Боярів, князів,
 Гетьманів, козаків».

І стане повідати зразу так мило,
Стиха й величаво, мов над морем цвіла
Цвіт-доля любенько; потім голосніше
Застогне, заплаче — щораз то сумніше,
Сумніше, страшніше гукне, засковиче,
З-під могил, казав би-сь, старих людей кличе,
 Щоби поспитати
 Про спис, про шаблюку,
 Щоби розвідати
 Про орду-канюку:
Як руським тілом згодувалася,
Як руським кривлем напувалася,

Як руська шаблюка все її вітала,
Як кривим зубом серце добувала,
В пуці вигідненько на нічліг стелила,
В воду під могилу спати кладовила.

І знов згомонить ти нишком, мило-немно,
Як в сумерк вечірній, півсонно, півтемно,
І луну розпустить ген-ген долинами,
І гомоном шибне ген-ген дубровами;
Ні, то комусь-то десь там повідає,
Як-то колись-то красою засяє,
Як при Чорнім морі
Себе заквітчає,
В степах на просторі
Весело заграє,
Як в водах-Дніпрі
Змивсь, прибереся,
Легеньким крильцем
На Дністер занесеся;
В тихенькім Дністрі
Собі прилягнеся,
Крилоньками сплесне,
Стрясе, злопотить,
Під небо, до сонця
Ген-ген полетить,
Під небом, край сонця
Сонечком повисне:
І буде літати,
І буде співати,
І о руській славі
Скрізь світу казати!

(1840–1842?)

Олександр Духнович

ВРУЧАНІЄ¹

Я русин був, єсмь і буду,
Я родився русинóm,
Чесний мій рід не забуду,
Останусь його синóm;
Русин був мій отець, мати,
Руськая вся родина́,
Русини сестри і брáти
І широка дружина́;
Великий мій рід і головний
Миру єсть современний,
Духом і силою славний,
Всім народам приємний.
Я світ узрів під Бескидом,
Первий воздух руський ссав
І кормився руським хлібом,
Русин мене колисав.
Коль первий раз отворив рот,
Руськеє слово прорік,
На азбуці первий мій пот
З молодого чола тік.
Руським потом я питан був,
Руським ішов розходом
В широкий світ, що не забув
З своїм знатися родом.
І тепер, хто питає мя?
Хто кормить, хто мя держить? —
Самеє руськеє плем'я,
Мою годность содержить!
Про то тобі, роде мій,
Клянуса живим Богом,

¹ Вручаніє — присвята.

За печальний пот і труд твій
Повинуюся долгом.
І оддам ти, кільки могу,
Прийми той щирий дарок,
Прийми от маленьку книгу
І сей письменний рядок;
Прочее ж не забуду,
Серця моего скруху
Пожертви ти, — я твій буду,
Твоїм другом і умру.